

УДК 336.763

*Піхняк Т.А.,
канд. екон. наук, доц. кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний інститут*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації економіки, міжнародної інтеграції, посилення конкуренції у всіх сферах діяльності та фінансової нестабільності в Україні, яка характеризується постійними змінами як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, виникає низка небезпек, які можуть впливати на стан соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання.

Враховуючи те, що постійне підвищення ризику господарської діяльності може призвести до значного зниження рівня фінансового стану підприємства, а в майбутньому і до його банкрутства, одним із найактуальніших питань сучасного етапу розвитку економіки та однією з умов, які забезпечують успішне функціонування та розвиток суб'єктів господарювання, є забезпечення життєздатності підприємств. Як наслідок вище зазначеного, зростає актуальність розробки та реалізації системи фінансово-економічної безпеки від кожного суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансово-економічної безпеки підприємства здійснили такі вчені, як: О. І. Барановський [1], О. О. Бондаренко [2], В. А. Сухецький [2], Н. В. Бондарчук [3], П. Д. Біленчук [4], Ф. М. Ведмідь [4], Т. Г. Васильців [5], В. М. Геєць [6], К. С. Горячева [7], Я. А. Жаліло [8], І. П. Мойсеєнко [9], Н. Ю. Подольчак [10], О. І. Савицька [11], С. В. Філіппова [12] та ін.

Однак у більшості наукових досліджень недостатньо уваги приділено саме основним складовим фінансово-економічної безпеки підприємства. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження суті, окреслення основних складових фінансово-економічної безпеки підприємства та обґрунтування її значення для успішного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи суть та значення фінансово-економічної безпеки підприємства, доцільно зазначити, що забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання є досить актуальним питанням, оскільки останнім часом все частішими стають випадки недобросовісної конкуренції, фіктивного підприємництва, рейдерських атак, які є загрозою для розвитку та функціонування підприємств [7].

Доцільно зазначити, що у більшості наукових досліджень фінансова та економічна безпека підприємства розмежовуються.

На думку В. М. Гейця [6], Я. А. Жаліло [8] та О. І. Барановського [1], економічну безпеку варто розглядати як фундамент економічно-ефективної країни в цілому. Це означає надійну і забезпечену всіма необхідними засобами державу, захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх і зовнішніх збитків.

П. Д. Біленчук [4] також зазначає, що без забезпечення економічної безпеки неможливо вирішити жодної задачі як у внутрідержавному, так і в зовнішньополітичному плані, оскільки головною метою економічної безпеки є забезпечення такого економічного розвитку, при якому можливо було б створити умови для розвитку соціально-економічних інтересів громадян, забезпечення макроекономічної стабілізації, зберігання цілісності держави, що забезпечать її економічну незалежність.

Що стосується фінансової безпеки, то більшістю дослідників її сутність визначається як складова економічної безпеки на усіх рівнях, в тому числі і на рівні підприємства.

На думку О. І. Савицької [11], фінансова безпека – це найважливіша складова економічної безпеки в умовах ринкової економіки яка включає:

- стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів;
- гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі;
- готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів;
- підтримка соціально-політичної стабільності суспільства;

– формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки.

Водночас відомо, що між економічною та фінансовою діяльністю господарюючих суб'єктів, існує тісний взаємозв'язок: деякі категорії, з одного боку, є економічними за своєю суттю, а з іншого – фінансовими. Тому, виходячи з вище наведеного, до наукового обігу ввійшло поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, що підкреслює взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства.

Як зазначають деякі автори [5], поняття «фінансово-економічна безпека» є складним та потребує комплексного і системного підходу до розуміння своєї сутності.

Єдиного підходу щодо тлумачення поняття «фінансово-економічна безпека підприємств» у науковій літературі ще не сформовано, тому ця проблема своєї актуальності не втратила й на сьогодні потребує дослідження та узагальнення.

Н. Ю. Подольчак [10] під фінансово-економічною безпекою підприємства розуміє захищеність потенціалу підприємства у різних сферах діяльності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.

І. П. Мойсеєнко [9] тлумачить дану категорію як фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах.

Найбільш повне за змістом визначення фінансово-економічної безпеки підприємства, на нашу думку, дає О. О. Бондаренко [2], який розуміє дану категорію як складну систему, яка включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності. Відповідно до позиції автора, фінансово-економічну безпеку доцільно розглядати, перш за все, у контексті її функціональних складових, адже такий підхід дозволить здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан як функціональних складових, так і фінансово-економічної безпеки загалом; досліджувати процеси, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки; проводити аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства; вивчати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складових; розробляти заходи, які сприятимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки підприємства загалом.

Здійснивши дослідження тлумачення поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» окремими вченими, можемо дійти висновку, що ця категорія не має однозначного тлумачення, а про складність її змісту свідчить його багатогранність та багатоаспектність, а також і те, що науковці постійно уточнюють та розширюють дану категорію.

Загалом фінансово-економічна безпека сприяє забезпеченню захищеності фінансово-економічних інтересів підприємства від негативних факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища та сприяє створенню необхідних фінансово-економічних умов для безперервної і успішної діяльності підприємства та його розвитку.

Головною метою фінансово-економічної безпеки підприємства є гарантування його фінансової стійкості, ефективного функціонування, здатності протистояти негативним як зовнішнім, так і внутрішнім факторам, які можуть завдати збитків підприємству.

Виходячи з мети, основними завданнями фінансово-економічної безпеки підприємства є наступні:

- визначення пріоритетних фінансових інтересів, які потребують захисту у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства;
- ідентифікація і прогнозування зовнішніх та внутрішніх загроз фінансово-економічним інтересам підприємства;
- виявлення та попередження кризових явищ;
- забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства, розробка необхідних заходів та оцінка їхньої ефективності [3].

Згідно позиції С. В. Філіппової та С. А. Нізяєвої [12] в межах найбільш розповсюдженого на даний час функціонального підходу до структуризації фінансово-економічної безпеки підприємства визначають такі її типові складові:

- інтелектуально-кадрову;
- техніко-технологічну;
- інформаційну;
- екологічну;
- політико-правову;
- силову;

– фінансову.

Отже, всі вище зазначені складові фінансово-економічної безпеки підприємства спрямовані на забезпечення збалансованості та стійкості фінансово-економічної безпеки підприємства, що полягає в ефективній реалізації валютної, інвестиційної, розрахункової, фондової, грошово-кредитної політики.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумок наведеного вище, зазначимо, що постійне підвищення ризику господарської діяльності, яке може призвести до значного зниження рівня фінансового стану підприємства, вимагає розробки та реалізації системи фінансово-економічної безпеки підприємства, яка сприяє захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних внутрішніх та зовнішніх загроз. Тому одним із найактуальніших питань сучасного етапу розвитку економіки та однією з умов успішного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання є забезпечення їх фінансово-економічної безпеки.

Бібліографічний список

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський ; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К. : КНТЕУ, 2004. – 760 с.
2. Бондаренко О.О. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти [Електронний ресурс] / О.О. Бондаренко, В.А. Сухецький // Ефективна економіка : [електронне наукове фахове видання]. – 2014. – № 10. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>.
3. Бондарчук Н.В. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення / Н.В. Бондарчук, М. Гуменчук // Ефективна економіка : [електронне наукове фахове видання]. – 2016. - № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409>.
4. Біленчук П.Д. Економічна безпека України в контексті небезпек, ризиків і загроз національним інтересам України: політико-правові та соціально-психологічні засади / П.Д. Біленчук, Ф.М. Ведмідь // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. - № 5. – С. 38-39.
5. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / [Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В.] ; за ред. Т.Г. Васильціва. – Львів : Видавництво ЛТЕУ, 2012. – 386 с.
6. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С. та ін.] ; за ред. Гейця В.М. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
7. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
8. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я.А. Жаліло. - К. : НІСД, 2009. – 336 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
9. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : [навч. посібник] / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
10. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки : навч. посібник / Н.Ю. Подольчак, В.Я. Карковська. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 268 с.
11. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 14.
12. Філіппова С.В. Аналітичні інструменти системи економічної безпеки суб'єктів господарювання : [монографія] / С.В. Філіппова, С.А. Нізяєва. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2012. – 179 с.

References

1. Baranovskyi, O.I. (2004), *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and security mechanisms)], KNTEU, Kyiv, Ukraine, 760 p.
2. Bondarenko, O.O. and Sukhetskyi, V.A. (2014), "Financial and economic security of the enterprise: theoretical and practical aspects", *Efektivna ekonomika : [elektronne naukove fakhove vydannia]*, no. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (access date September 29, 2017).
3. Bondarchuk, N.V. and Humenchuk, M. (2016), "The essence of financial and economic security of the enterprise and the need for its provision", *Efektivna ekonomika : [elektronne naukove fakhove vydannia]*, no. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409> (access date September 28, 2017).
4. Bilenchuk, P.D. and Vedmid, F.M. (2009), "Ukraine's economic security in the context of dangers, risks and threats to the national interests of Ukraine: political and legal and socio-psychological principles", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 5, pp. 38-39.

5. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn, V.I., Boikevych, O.R. and Karkavchuk, V.V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and mechanisms of provision], Vydavnytstvo LTEU, Lviv, Ukraine, 386 p.
6. Heiets, V.M., Kyzym, M.O., Klebanova, T.S. et al. (2006), *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Modeling economic security: state, region, enterprise], VD "INZhEK", Kharkiv, Ukraine, 240 p.
7. Horiacheva, K.S. (2003), "Financial security of the enterprise. Essence and place in the system of economic security", *Ekonomist*, no. 8, pp. 65-67.
8. Zhalilo, Ya.A. (2009), *Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy* [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state], monograph, NISD, Kyiv, Ukraine, 336 p., available at: <http://www.niss.gov.ua> (access date September 30, 2017).
9. Moiseienko, I.P. and Marchenko, O.M. (2011), *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Management of financial and economic security of the enterprise], tutorial, Lviv, Ukraine, 380 p.
10. Podolchak, N.Yu. and Karkovska, V.Ya. (2012), *Orhanizatsiia ta upravlinnia systemoiu finansovo-ekonomichnoi bezpeky* [Organization and management of the system of financial and economic security], Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, Lviv, Ukraine, 268 p.
11. Savytska, O. (2012), "Estimation and ways to ensure Ukraine's financial security", *Ekonomichnyi forum*, no. 3, pp. 14.
12. Filyppova, S.V. and Niziaieva, S.A. (2012), *Analitichni instrumenty systemy ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia* [Analytical tools of the economic security system of economic entities], monograph, Vyd-vo "Noulidzh" (donetske viddilennia), Donetsk, Ukraine, 179 p.

Піхняк Т.А. ДОСЛІДЖЕННЯ СУТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Дослідження суті, окреслення основних складових фінансово-економічної безпеки підприємства та обґрунтування її значення для успішного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання.

Методика дослідження. В основу досліджень роботи покладені як загальнонаукові (аналіз, спостереження), так і спеціальні методи пізнання. Методи аналізу і спостереження використані для дослідження суті та окреслення основних складових фінансово-економічної безпеки підприємства. Методи пізнання використані для обґрунтування значення фінансово-економічної безпеки для успішного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання.

Результати. Визначено, що складові фінансово-економічної безпеки підприємства спрямовані на забезпечення збалансованості та стійкості фінансово-економічної безпеки підприємства. Доведено, що однозначного тлумачення даної категорії немає, а про складність її змісту свідчить багатогранність та багатоаспектність даного поняття, а також і те, що науковці постійно уточнюють та розширюють дану категорію. Обґрунтовано значення фінансово-економічної безпеки для успішного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. Зроблено висновок, що фінансово-економічна безпека сприяє забезпеченню захищеності фінансово-економічних інтересів підприємства від негативних факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища та сприяє створенню необхідних фінансово-економічних умов для безперервної і успішної діяльності підприємства та його розвитку.

Наукова новизна. Обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку економіки зростає актуальність розробки та реалізації системи фінансово-економічної безпеки від кожного суб'єкта господарювання, що сприяє успішному функціонуванню та розвитку суб'єктів господарювання.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути запропоновані для впровадження у підприємницьку діяльність, що сприяє її ефективному розвитку.

Ключові слова: економіка, конкуренція, фінансова нестабільність, економічний розвиток, суб'єкт господарювання, економічна безпека, фінансова безпека.

Pikhniak T.A. RESEARCH OF ESSENCE OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

Purpose. Research of essence, outline of the main components of financial and economic security of the enterprise and substantiation of its importance for the successful functioning and development of business entities.

Methodology of research. In basis of researches works are fixed both scientific (analysis, supervision) and special, methods of cognition. The methods of analysis and supervision are used for research of essence and lineation of basic constituents of financially and economic safety of enterprise. Methods of cognition are the values of financially and economic safety used for a ground for the successful functioning and development of business entities.

Findings. It was determined, that the constituents of financially and economic safety of enterprise are directed on providing of balanced and firmness of financially and economic security of enterprise. It was marked that category "financially and economic security of enterprise". It was well-proven that synonymous interpretation of this category is not, and many-sided nature and multidimensionality of this concept testifies to complication of its maintenance, and also and that research workers constantly specify and extend this category. Grounded value of financially and economic security for the successful functioning and development of business entities. A conclusion is done, that financially and economic security is instrumental in providing of protected of financially and economic interests of enterprise from the negative factors of both external and internal, environment and instrumental in creation of necessary financially and economic terms for continuous and successful activity of enterprise and his development.

Originality. Grounded, that on the modern stage of development of economy actuality of development and realization of the system of financial and economic security grows from every business entity which will promote for the successful functioning and development of business entities.

Practical value. Research results can be offered for introduction in entrepreneurial activity which will promote it to effective development.

Key words: economy, competition, financial instability, economic development, business entity, economic security, financial security.

Пихняк Т.А. ИССЛЕДОВАНИЕ СУТИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Исследование сути, очерчивания основных составляющих финансово-экономической безопасности предприятия и обоснования ее значения, для успешного функционирования и развития субъектов ведения хозяйства.

Методика исследования. В основу исследований работы положены как общенаучные (анализ, наблюдение), так и специальные, методы познания. Методы анализа и наблюдения использованы для исследования сути и очерчивания основных составляющих финансово-экономической безопасности предприятия. Методы познания использованные для обоснования значения финансово-экономической безопасности для успешного функционирования и развития субъектов ведения хозяйства.

Результаты. Выяснено, что составляющие финансово-экономической безопасности предприятия направлены на обеспечение сбалансированности и стойкости финансово-экономической безопасности предприятия. Доказано, что однозначного толкования данной категории нет, а о сложности ее содержания свидетельствует многогранность и многоаспектность данного понятия, а также и то, что научные работники постоянно уточняют и расширяют данную категорию. Обоснованно значение финансово-экономической безопасности для успешного функционирования и развития субъектов ведения хозяйства. Сделан вывод, что финансово-экономическая безопасность способствует обеспечению защищенности финансово-экономических интересов предприятия от негативных факторов как внешней, так и внутренней, среды и способствует созданию необходимых финансово-экономических условий для непрерывной и успешной деятельности предприятия и его развития.

Научная новизна. Обоснованно, что на современном этапе развития экономики растет актуальность разработки и реализации системы финансово-экономической безопасности от каждого субъекта ведения хозяйства, которое будет способствовать успешному функционированию и развитию субъектов ведения хозяйства.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть предложены для внедрения в предпринимательскую деятельность, которая будет способствовать ее эффективному развитию.

Ключевые слова: экономика, конкуренция, финансовая нестабильность, экономическое развитие, субъект ведения хозяйства, экономическая безопасность, финансовая безопасность.